

MİRAS SÖZLEŞMESİNİN TEK TARAFLI İRADE BEYANI İLE SONA ERDİRİLMESİ

Ömer Çınar*

ÖZET

Vasiyetname ile miras sözleşmesi arasında bunları yapabilme ehliyeti ve muhtevalları açısından bazı farklılıklar mevcut olsa da bu iki ölüme bağlı tasarruf arasındaki en önemli fark, mirasbırakanın vasiyetnameden istediği zaman tek taraflı olarak geri dönebilmesi mümkün olduğu halde, miras sözleşmesinden istediği zaman geri dönememesidir. Ancak, mirasbırakanın miras sözleşmesinden istediği zaman geri dönememesi kural olmakla beraber, bazı durumlarda miras sözleşmesinden tek taraflı irade beyanı ile dönmesi mümkün olmaktadır. Bu çalışmamızın konusunu da bu hususlar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Miras Hukuku, Miras Sözleşmesi

DISCHARGING THE HERITAGE CONTRACT BY UNILATERAL DECLARATION OF INTENT

ABSTRACT

Although there are some differences between the contents of testament and heritage contract and the capacity of making those, the main difference between these two testamentary dispositions is that though the deceased person can recede from the testament whenever he likes he cannot recede from the heritage contract whenever he wants to do so. Even if the deceased person, as a rule, cannot recede from the heritage contract whenever he likes, under some circumstances it is possible for him to recede by his unilateral declaration of intent. The subject of this study is composed of these issues.

Keywords: Heritage Law, Heritage Contract

* Ar.Gör. Ömer Çınar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Eminönü- İSTANBUL.

1. GİRİŞ

Miras hukuku, gerçek bir kişinin ölümünden sonra ona ait malvarlığının durumunu düzenleyen hukuk dalıdır. Hemen belirtmek gerekir ki, ölen kişinin yalnız özel hukuk alanındaki ilişkilerinin âkıbeti miras hukukuna tâbidir. Kamu hukuku alanındaki ilişkileri miras hukukunun konusuna girmez (Antalya, 2001:1;Kocayusufpaşaoğlu, 1987: 3-4, Oğuzman, 1995:1). Kişinin ölümünden sonra hüküm doğurmak üzere yaptığı tasarruflar, ölüme bağlı tasarruf olarak adlandırılır. Ölüme bağlı tasarruflar maddî ve şeklî açıdan olmak üzere, iki açıdan incelenmektedir. Miras sözleşmeleri ve vasiyetnameler, şeklî anlamda ölüme bağlı tasarrufların içeriğini oluşturur. Tasarrufun içeriğini, yani miras mukavelesi veya vasiyetnamenin içeriğini ise, maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar oluşturur (Oğuzman, 1995:108).

Türk hukukunda miras sözleşmesi, olumlu miras sözleşmesi ve mirastan feragat sözleşmesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Türk Medenî Kanununun 527. maddesinde olumlu miras sözleşmesi, 528. maddesinde ise, mirastan feragat sözleşmesi düzenlenmiştir. Miras sözleşmesi, her iki türü de kapsayacak şekilde, “mirasbırakan ile karşı taraf arasında yapılan ve mirasbırakanın kendi ölümünden sonra mirası üzerinde maddî anlamda bir ölüme bağlı tasarrufta bulunduğu ya da karşı tarafın kendi terekisi üzerinde ileride doğacak miras hukukuna ilişkin taleplerinden vazgeçmesini sağladığı ölüme bağlı bir işlemdir” şeklinde tanımlanabilir. (Dural, 1980:17; Aybay, 2002:62).

Miras sözleşmesinin niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler vardır. Bugün bas-kin olarak kabul edilen görüş, miras sözleşmesinin gerçek anlamda bir sözleşme olduğudur. Yani, miras sözleşmesi, miras hukuku sözleşmesi olmasına rağmen, Türk Medenî Kanununun 5. maddesi atfıyla Borçlar Kanununun genel bölümündeki ilgili hükümler, miras sözleşmesinin bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır. Miras sözleşmeleri, aynı zamanda bir ölüme bağlı tasarruf oldukları için, ölüme bağlı tasarruflara ilişkin hükümler de doğrudan uygulanır. Vasiyetnameye ilişkin bazı hükümler de, miras sözleşmelerine kıyasen uygulanır (Dural, 1980:23-24).

Vasiyetname ile miras sözleşmesi arasında, bunları yapabilme ehliyeti ve muhtevalları açısından bazı farklılıklar mevcut olsa da bu iki ölüme bağlı tasarruf arasındaki en önemli fark, mirasbırakanın vasiyetnameden istediği zaman tek taraflı olarak geri dönebilmesi mümkün olduğu hâlde, miras sözleşmesinden istediği zaman geri dönememesidir. Ancak, mirasbırakanın miras sözleşmesinden istediği zaman geri dönememesi kural olmakla beraber bazı durumlarda miras sözleşmesinden tek taraflı irade beyanı ile dönmesi mümkün olmaktadır. Bu çalışmamızın konusunu da bu hususlar oluşturmaktadır.

Mirasbırakan, miras sözleşmesiyle, sağlığında herhangi bir edim yükümü altına girmez. Bu nedenle, miras sözleşmesiyle lehine tasarruf yapılan karşı taraf, bir hak kazanmamış olur. Onun hakkı, ancak mirasbırakanın ölümünden sonra doğar (Antalya, 2001, 40-42). Türk Medenî Kanununun.527.maddesinin 2. fıkrasında bu husus, “Mirasbırakan, malvarlığında eskisi gibi serbestçe tasarruf edebilir; ancak, miras sözleşmesindeki yükümlülüğü ile bağdaşmayan ölüme bağlı tasarruflarına veya

bağışlamalarına itiraz edilebilir.” şeklinde belirtilmiştir. Bu hükümde belirtilen “itiraz” ifadesi, doktrinde “tenkis davası” olarak anlaşılmaktadır (Serozan/Engin, 2004:233).

Belirtmek gerekir ki, mirastan feragat sözleşmesinin tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilmesi, bazı özellikler arz eder. Mirastan feragat sözleşmesi ivazsız ise, feragat edenin bu sözleşme ile mirasçılık sıfatı sona ereceğinden, aşağıda inceleyeceğimiz sebeplerden dolayı, mirasbırakan mirastan feragat sözleşmesinden dönemez. Mirastan feragat eden, mirasbırakan aleyhine mirasçılıktan çıkarma nedeni sayılabilecek bir davranışta bulunması durumunda, feragat edenin mirasçılık sıfatı sona ereceğinden, mirasbırakan, mirastan feragat sözleşmesinden dönemeyecektir. (Antalya, 2001:221-222).

Mirastan feragat sözleşmesi ivazlı ise, aşağıda inceleyeceğimiz sebeplerden dolayı mirastan feragat sözleşmelerinden dönülebilecektir. Çünkü, ivazlı feragatta, feragat edenin feragati karşılığında, mirasbırakanın (feragat ettirenin) belirli bir edimi yerine getirme borcu doğmaktadır. Eğer taraflar edimi yerine getirmez ise, tek taraflı irade beyanı ile sözleşmenin sona erdirilmesi söz konusu olacaktır. Ayrıca, feragat eden, mirasçılıktan çıkarmayı gerektirecek bir davranışta bulunmuş ise, mirasbırakan sözleşmeden dönebilecektir. Bunun sonucu olarak da, feragat sözleşmesiyle yapılan tüm tasarruflar ortadan kalkacaktır. Mirastan feragat sözleşmesinden dolayı verilen ivazlar, sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri istenecektir (Bıçakçı, 1999:84-85).

Miras sözleşmesinin irade bozukluğu sebebiyle iptal edilmesinde, mirasbırakanın sözleşmeyi feshetmesine Türk Medenî Kanununun 504. maddesi uygulanacak iken, sözleşme lehdarının feshi için genel esaslar geçerli olacaktır. Bu husus, başlı başına ayrı bir inceleme konusu olup, bu çalışmamızda incelenmeyecektir.

Mirasbırakanın miras sözleşmesinde tek taraflı fesih hakkını saklı tutması durumunda, miras sözleşmesinden tek taraflı irade beyanı ile mümkün olup olmayacağı hususu Türk Medenî Kanununda düzenlenmemiştir. Bu hususta Alman Medenî Kanunu BGB’de özel hüküm mevcuttur. Bizim hukukumuzda da, her ne kadar açık bir düzenleme yoksa da, bu durumda mirasbırakan miras sözleşmesinden dönebilecektir (İmre ve Erman;2006:178).

Bu açıklamalardan sonra miras sözleşmelerinin tek taraflı irade beyanı ile sona erme hâllerini şöyle belirtebiliriz (Antalya, 2003: 124; Dural,1980:229; Dural/Öz; 2003: 115-117; İmre ve Erman, 2006: 178-180; Kocayusufpaşaoğlu, 1987: 243-253; Oğuzman, 1995:182-184):

1. Mirastan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı,
2. Sağlararası edimin yerine getirilmemesi ,
3. Miras sözleşmesi lehdarının beklentisini hiçe sayan davranışlar
Sergilenmesi,
4. Mirastan feragat edenin seçimlik yetkisini kullanması

Belirtmek gerekir ki, mirasbırakanın miras sözleşmesini sona erdiren irade beyanı, bozucu yenilik doğuran bir nitelik taşımaktadır. Bu irade beyanının hüküm ifade etmesi için karşı tarafın iradesine, yani kabulüne gerek yoktur. Zaten, vasiyetname ile sözleşmeden dönüleceğinden, karşı taraf (lehdar), miras sözleşmesinden döndüğünü çoğu kez, mirasbırakanın ölümünden sonra öğrenecektir (Antalya, 2003: 125; Dural/Öz, 2003: 116).

2. Miras Sözleşmesinin Tek Taraflı İrade Beyanı İle Sona Ermesi

2.1 Mirasçılıktan Çıkarma Sebeplerinden Birinin Varlığı

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu kendisinden önce yürürlükte olan önceki Medenî Kanunun 493.maddesinde mevcut olan düzenlemeyi, bazı değişikliklerle, 546. maddesinde de korumuştur. Türk Medenî Kanununun 546. maddesine göre, “Miras sözleşmesiyle mirasçı atanan veya kendisine belirli mal bırakılan kişinin, mirasbırakana karşı miras sözleşmesinin yapılmasından sonra mirasçılıktan çıkarma sebebi oluşturulan davranışta bulunduğu ortaya çıkarsa; mirasbırakan, miras sözleşmesini tek taraflı olarak ortadan kaldıracaktır. Tek taraflı kaldırma vasiyetnameler için kanunda öngörülen şekillerden biriyle yapılır”. Bu düzenlemeden de açıkça anlaşılacağı gibi, mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı hâlinde, miras sözleşmesini tek taraflı olarak sona erdirebilecek, yani miras sözleşmesinden dönebilecek olan kişi, sadece mirasbırakandır. Diğer taraf, bu hükme dayanarak sözleşmeden dönecektir.

Önceki Medenî Kanunun 493. maddesinde “mahrumiyet” terimi kullanılmış ve bu terim ıskat sebeplerini kapsamadığından doktrinde eleştirilmiş ve söz konusu ifadenin “ıskat” şeklinde anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür (Ayiter, 1978: 101; Dural, 1980:231-232; İnan vd.,2006:206; Oğuzman,1995:183; Berki, 1975:88. Yazar, önceki Medenî Kanunun 493. maddesinde yer alan “mahrumiyet” teriminin yerinde olduğunu ileri sürmüştür. Yazar, mahrumiyet sebebinin, miras sözleşmesi lehdarının kanunen mirasa hak kazanmasına engel olursa da, miras sözleşmesinin feshi ile yalnız bu neticenin elde edilmediği, ivaz verilmişse onun iradesinin de sağlandığını, ayrıca, ıskat sebebinin sadece mahfuz hisseli mirasçılar için söz konusu olduğunu, mahfuz hisseli olmayan bir mirasçının mahrumiyet sebepleri sonucunda mirasçı olamaması durumunda ivazın geri alınmasının mümkün olmayacağını belirterek, bu görüşünü gerekçelendirmiştir). Yeni Türk Medenî Kanununda ise, “mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı” ifadesine açıkça yer verilmiştir. Gerçekten, mirasçılıktan yoksunluk durumunda mirasçılık sebebi kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Mirasçılıktan çıkarma ise, mirasbırakanın irade beyanı sonucunda söz konusu olur. Bunun sonucu olarak, mirasçılıktan yoksunluk durumunda miras sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir. Ancak, mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı durumunda miras sözleşmesi kendiliğinden sona ermeyecek, bu hususta mirasbırakanın irade beyanı aranacaktır. Belirtmek gerekir ki, önceki Medenî Kanun döneminde maddedeki ifadenin “ıskat” olarak anlaşılmasına karşı çıkan yazarlar tarafından ileri sürülen görüşler, Kanunun açık ifadesi karşısında artık söz konusu olamaz. Ancak, mahrumiyet sebeplerinin varlığının da miras sözleşmelerini

sona erdirmesi gerektiğine ilişkin görüş, mahfuz hisseli olmayan mirasçıya verilen ivazın geri alınmasına imkan vereceğinden tartışılabilir niteliktedir.

Önceki Medenî Kanununun 493. maddesinde yer alan, “tasarruf yapan kimseye karşı mirastan mahrumiyeti mucip bir harekette..” ifadesi doktrinde birkaç yönden tartışmalara yol açmıştı. Tartışılan konulardan biri, yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere, “mahrumiyet” teriminin “mirasçılıktan çıkarma” şeklinde anlaşılıp anlaşılamayacağıdır. Diğeri ise, ıskatın düzenlendiği önceki Medenî Kanununun 457. maddesinde, “murise ve yakınlarına “ ibaresinin yer almasına yani, mirasbırakanın yakınlarına karşı kanunda belirtilen şartları taşıyan bir fiil söz konusu olduğunda mirasbırakan saklı paylı mirasçıyı mirasçılıktan çıkarabileceği halde, önceki Medenî Kanununun 493. maddesinde sadece “tasarrufu yapan kişiye karşı” ifadesine yer verildiği ve “mirasbırakanın yakınlarından” söz edilmemiş olduğu, mirasbırakanın yakınlarına karşı mirasçılıktan çıkarma sebebi olacak bir davranışın miras sözleşmesinden dönme sebebi olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Yeni Türk Medenî Kanununun 546. maddesinde de, önceki Medenî Kanunda olduğu gibi, “mirasbırakana karşı” ifadesine yer verilmiştir. Aynı şekilde, yeni Türk Medenî Kanununun 510.maddesinde “mirasçılıktan çıkarma” başlığı altında yer alan düzenlemede “yakınlarına” ibaresi, önceki Medenî Kanunda olduğu gibi yine aynı şekilde düzenlenmiş ve korunmuştur (Dural/Öz, 2003: s.118: İmre ve Erman,2006:179-180).

Önceki Kanunun yürürlükte olduğu dönemde haklı olarak, miras sözleşmesinin karşı tarafını teşkil eden kişinin mahfuz hisseli mirasçıdan daha fazla korunmasının mümkün olamayacağı, kanundaki ifadenin tercüme hatası olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştü (Dural, 1980:s.237-239). Ancak, yeni Türk Medenî Kanunu açısından, artık bu görüşlere katılma olanağı yoktur. Kanunkoyucu aynı yönde düzenleme yapmakla, mirasbırakanın yakınlarına karşı mirasçılıktan çıkarmayı gerektiren bir davranış sergilenmesini mirasbırakan açısından miras sözleşmesinden dönme nedeni oluşturmayacağını kabul etmiştir. Yeni Türk Medenî Kanununun 546. maddesinde, eski metindeki ifade korunarak, kanunkoyucu, önceki Kanununun 493. maddesinde yer alan ifadede herhangi bir çeviri yanlışlığı olmadığını göstermiştir.

Mirasbırakan mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birine dayanarak miras sözleşmesinden dönmek isterse, Türk Medenî Kanununun 546. maddesinin 2. fıkrasında düzenlendiği üzere, vasiyetnameler için öngörülen şekil şartlarına uygun olarak hareket edecektir (Antalya, 2003: 125;Berki, 1975: 88; İnan vd.,2006:207; Kocayusufpaşaoğlu, 1987: 243-244; Oğuzman,1995:182; Öztan,2005:191).

Kanunkoyucu, mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı hâlinde sözleşmeden dönülebileceğini öngörmekle, miras sözleşmesinin karşı tarafını teşkil eden kişiye âdeta sözleşmeden doğan saklı paylı mirasçı gibi kabul etmiş ve mirasçılıktan çıkarma sebeplerinin varlığı hâlinde, miras sözleşmesiyle tanınan korumanın kaldırılabileceğini öngörmüştür.

Belirtmek gerekir ki, miras sözleşmesiyle üçüncü bir kişi lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunulmuş ise, bu durumda mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığı, üçüncü kişinin şahsında aranacak, miras sözleşmesinin karşı tarafını oluşturan kişinin mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birini gerçekleştirmesi, mirasbırakanın

miras sözleşmesinden dönmesi için yeterli olmayacaktır. Mirasçılıktan çıkarma sebebinin, miras sözleşmesi yapıldıktan sonra gerçekleşmesi gerekir (Bkz. Dural, 1980:233-235; İmre ve Erman, 2006:179). Dönme sebebi, sözleşme yapılmadan önce gerçekleşmişse ve mirasbırakan bunu bilmiyorsa dönme hakkından yararlanamaz Ancak, mirasbırakan bu durumda “hata” nedeniyle sözleşme ile bağlılıktan kurtulabilir. Mirasçılarda, mirasbırakanın ölümünden sonra dava açabilecektir. Mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birinin varlığının miras sözleşmesi yapılmadan önce var olması durumunda mirasbırakan, bu sebebi bilmesine rağmen sözleşmeyi yapmış ise, bu durum af anlamına geleceği için, bu sebebe dayanarak miras sözleşmesinden dönebilecektir.

Mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden birine dayanarak miras sözleşmesinden dönülebilmesi için, miras sözleşmesi yaparken bulunması gereken şartların dönme iradesini ortaya koyarken de bulunması gerekir. Yani, mirasbırakanın ergin olması, ayırt etme gücüne sahip olması ve kısıtlı olmaması gerekir.

Miras sözleşmesinden dönmek için vasiyetnameler için öngörülen şekil şartlarından birine uymak gerekir. Ayrıca, dönme, miras sözleşmesinin tek taraflı bir muhtevasını da teşkil edebilir. Vasiyetname ile miras sözleşmesinden dönülebileceğinden, bu iradenin karşı tarafa bildirilmesi gerekmeyecektir. Ancak, doktrinde, ivazlı miras sözleşmesi yapılmış ise, mirasbırakan ivazı almış olmasına rağmen miras sözleşmesinden dönmüşse, ivazı ödeyen kimsenin, ancak mirasbırakanın ölümünden sonra harekete geçebilmesi söz konusu olacağından, bu durumun hakkaniyete uygun düşmeyeceği, ayrıca, miras sözleşmesinden dönme beyanı yanında mirasçılıktan çıkarma sebeplerinin de vasiyetnamede açıkça belirtilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Dural, 1980: 241 vd.;Dural/Öz, 2003: 118-119; Kocayusufpaşaoğlu, 1987, s.243).

Miras sözleşmesinden dönmenin genel sonucu, ortadan kalkan tasarrufların yerini, yasal mirasçılık hükümlerinin almasıdır. Sözleşmede mirasçılıktan çıkarmayı gerektiren fiilleri işleyen başka için hükümler varsa, bunlar geçerli kalır. Üçüncü kişi lehine miras sözleşmesinde, üçüncü kişi hangi taraf aleyhine mirasçılıktan çıkarma fiilini gerçekleştirmişse, dönme hâlinde, ancak o tarafın tasarrufları sona erer. İvaz söz konusu ise ve yerine getirilmişse sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri istenebilecektir (DURAL, 1980:244-246; Dural/Öz, 2003:119; İnan vd.2006:207). Mirasbırakanın kısmî olarak da miras sözleşmesinden dönmesi söz konusu olabilir. Bu durumda, açıkça belirtilen hususlar geçerliliğini yitirirken, belirtilmeyen hususlar geçerliliğini koruyacaktır.

2.2. Sağlararası Edimin İfa Edilmemesi

Türk Medenî Kanununun 547. maddesinde miras sözleşmesinin borçlar hukuku anlamında bir sözleşme olduğuna atıf yapılarak bu anlamda bir sözleşmeden dönme sebebi öngörülmüştür. Bu maddeye göre, “Miras sözleşmesi gereğince sağlararası edimleri isteme hakkı bulunan taraf, bu edimlerin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmemesi veya güvenceye bağlanmaması hâlinde borçlar hukuku kuralları uyarınca sözleşmeden dönebilir.” Bu maddede öngörülen sebep gerçekleşince Borçlar Kanununun 106-108 maddelerine göre sözleşmeden dönme söz konusu olacaktır

(Aybay, 2002:63; Hatemi,2004:92) Bu hüküm, olumlu veya olumsuz, ivazlı miras sözleşmeleri için uygulanacaktır. İvazın, miras sözleşmesiyle bağlantılı olması şartıyla, başka bir sözleşmede kararlaştırılmış olması da yeterlidir (Antalya, 2003: 125; Şener, 1996:160).

Buradaki – dönme işlemine ilişkin- irade beyanı bozucu yenilik doğuran bir nitelik taşır ve karşı tarafa ulaşması gerekir. İrade beyanında bulunan kişinin elinden gelen gayreti göstermesi şartıyla, bu beyanın varması anında karşı taraf hayatta olmasa dahi beyan hukukî sonuçlarını geçerli bir şekilde doğuracaktır. Türk Medenî Kanununun 547. maddesinde miras sözleşmesinden, borçlar hukuku kuralları uyarınca dönülebileceği belirtildiğinden bu sebebe dayanılarak sözleşmeden dönme herhangi bir şekilde bağlı değildir. Yani, miras sözleşmesinden dönen taraf dönme iradesini sözleşmenin diğer tarafına herhangi bir şekilde açıklayabilir.

Miras sözleşmesinden sağlararası edimin yerine getirilmemesi nedeniyle dönülebilmesi, ancak ivazlı miras sözleşmeleri için söz konusu olur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, miras sözleşmesinin ivazlı olması yeterli olup, olumlu veya olumsuz miras sözleşmesi olması bu hususta önem taşımaz. Olumlu miras sözleşmelerinde, edim alacaklısı mirasbırakan olduğundan, dönme hakkı mirasbırakan tarafından kullanılabilir iken, mirastan feragat sözleşmesinde edim alacaklısı feragat eden olduğundan, dönme hakkı feragat edene tanınmıştır (Antalya, 2001:223-224). Doktrinde bir görüşe göre, ivazlı bir feragat sözleşmesi söz konusu ise, bu halde irade bozukluğunun varlığı kabul edilerek, kendisine sağlararası edim vaadedilen kişi, Borçlar Kanununun 31. maddesindeki süresinin işlemeye başladığı tarihten bir yıl içinde “iptal” beyanında bulunabilecektir (Hatemi, 2004:92).

Miras sözleşmesinden dönebilmek için, edim borçlusunun, Borçlar Kanununun 101. maddesine göre temerrüde düşürülmesi gerekir. Edimin imkânsız olması hâlinde Borçlar Kanununun 96. veya 117. maddesi hükümleri uygulanır. Borcun muaccel olması yeterli olmayıp temerrüt ihtarı da yapılmış olmalı veya ihtarı gerektirmeyen bir hal olmalıdır. Ayrıca, alacaklı Borçlar Kanununun 106. maddesinin ilk fıkrasına göre, karşı tarafa ek süre de verecektir. Borçlar Kanununun 107. maddesindeki hallerden biri varsa buna gerek yoktur (Oğuzman, 1995:183-184; Dural/Öz, 2003:121-122).

Türk Medenî Kanununun 547. maddesinde, sözleşmeden dönenin, Borçlar Kanununun 106. maddesindeki diğer imkânlardan yani, ifadan vazgeçip müspet tazminat istemi veya aynen ifa ve gecikme tazminatı istemlerinden yararlanıp yararlanamayacağı belirtilmemiştir. Doktrinde hâkim olan görüş, sağlararası edim alacaklısının, Borçlar Kanununun 106. maddesindeki diğer hâllerden de (ifa ve gecikme tazminatı veya ifa etmemeden dolayı müspet tazminat) yararlanabileceği doğrultusundadır (Dural/Öz, 2003: 122). Ancak, bu hakların kullanılması, sadece olumlu miras sözleşmesi için geçerlidir. Mirastan feragat sözleşmesinde feragat eden taraf, edimini yerine getirdiğinden mirasbırakanın sözleşmeden dönme veya tazminat isteme gibi talepleri söz konusu olamaz. Dönülen miras sözleşmesinde, ivazsız tasarruflar söz konusu ise, bunlar geçerlidir. Yalnız, dönülen tasarruf olmasaydı bunların da yapılmayacağı sonucuna varılıyorsa, bunlar da ortadan kalkar (Kocayusufpaşaoğlu, 1987:245). Miras sözleşmesinden dönülmesinden sonra, mirasbırakanın sözleşme ile

bağlılığı sona ereceğinden, o isterse, tekrar ölüme bağlı tasarruf yapabilir. Başka bir ölüme bağlı tasarruf yapmaması durumunda yasal mirasçılık hükümleri geçerli olur. Feragat sözleşmesinden dönülmesi söz konusu olursa, feragat eden tekrar mirasçılık sıfatını kazanır.

Miras sözleşmesinden dönülmesini içeren beyan, yenilik doğurucu nitelikte olduğundan, bu beyanın geri alınıp alınmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Miras sözleşmesinden dönme beyanı, bozucu yenilik doğuran bir niteliği haiz olduğundan sağlararası edim alacaklısının mirasbırakan olmadığı durumlarda, bu beyanın geri alınması mümkün değildir. Bu hususta tartışma olmamakla beraber, tartışmalı olan nokta, mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönmesi durumunda bu beyanın geri alınmasının mümkün olup olmadığı hususudur. Doktrinde hâkim olan görüş, mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönmesinden sonra, bunu geri alamayacağı yönündedir. Ancak, sözleşmenin geçerli olması isteniyorsa, işlem taraflarca tekrar yapılabilir (Dural,1980:264).

2.3. Miras Sözleşmesi Lehdarının Beklentisini Hiç Sayan Davranışlar Sergilenmesi

Türk Medenî Kanununun 527. maddesine göre, “Mirasbırakan, miras sözleşmesiyle mirasını veya belirli malını sözleşme yaptığı kimseye ya da üçüncü bir kişiye bırakma yükümlülüğü altına girebilir. Mirasbırakan, mirasında eskisi gibi tasarruf edebilir; ancak, miras sözleşmesindeki yükümlülüğü ile bağdaşmayan ölüme bağlı tasarruflarına veya bağışlamalarına itiraz edilebilir”. Bu hüküm, mirasbırakanın ivazsız sağlararası kazandırmalarını düzenlemiş olup, bunun dışında örneğin, fiilî davranışlarla miras sözleşmesini ihlâl etmesini veya ivazlı tasarruflarda bulunmasını düzenlememiştir. Bu konuda kanunda boşluk olduğu ileri sürülmüştür (Kocayusufpaşaoğlu,1987:246).

Miras sözleşmesi ile bir malın vasiyet edilmesi durumunda, lehine tasarruf yapılan kişi, malın sonradan üçüncü kişiye bağışlanması durumunda bu bağışlamaya itiraz edebilecektir. Çünkü, miras sözleşmesiyle yapılan vadin, tasarruf edilmemesi vadinin de içerdiği kabul edilmektedir (Kocayusufpaşaoğlu,1987:248; Dural/Öz, 2003; 123-124). Türk Medenî Kanununun 527. maddesinde öngörülen itirazın niteliği, doktrinde hâkim olan görüşe göre, bir çeşit tenkis davasıdır. Tenkis davasına ilişkin hükümler, burada kıyasen uygulanır (Kocayusufpaşaoğlu,1987:250; Oğuzman, 1995:131; Serozan/Engin,2004:117).

Doktrinde bir görüşe göre, mirasbırakanın, malvarlığını miras sözleşmesine uygun şekilde bulundurma yükümlülüğü bulunmadığından, mirasbırakan bu yükümünün eksikliğinden dolayı bunu istismar ederse, lehdarın yani miras sözleşmesinin diğer tarafının gerektiğinde, sözleşmeden dönmesi dahi mümkün olmalıdır. Bu görüş sahipleri, iddialarını, “mirasbırakanın bu davranışının, edim yükümünden bağımsız davranış yükümlülüğüne aykırılık oluşturduğu temeline dayandırmaktadır (Serozan/Engin, 2004:233-234). Gerçekten, burada bir kanun boşluğunun varlığının kabulü ile, mirasbırakanın çeşitli davranışları sonucunda sözleşmenin karşı tarafının zarar gördüğü ve zarar gören tarafın Türk Medenî Kanununun 527. maddesi kap-

samında itiraz da edemediği durumlarda, karşı tarafın sözleşmeden dönebilmesi gerektiği kabul edilerek, kanun boşluğu bu şekilde doldurulmalıdır.

Belirtmek gerekir ki, miras sözleşmesi borçlar hukuku anlamında bir sözleşme olduğundan, mirasbırakan, başka bir kişi ile yaptığı sonraki bir miras sözleşmesi ile bu sözleşmeden dönemez. Bu hususun doğal sonucu da sonraki miras sözleşmesine itiraz edilebilmesi olmaktadır. Ancak, miras sözleşmesinin bir taraflı muhtevası yani, mirasbırakanın vasiyetname ile yapacağı ölüme bağlı tasarrufları miras sözleşmesi ile yapmış olması durumunda, söz konusu maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar vasiyetname hükümlerine tâbi olduğundan, miras sözleşmesinde yer alan bu tek taraflı muhtevaya aykırı tasarruf yapılması durumunda, sonraki bu tasarruflara itiraz edilemeyecektir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türk Medenî Kanununun 527. maddesinde, miras sözleşmesi yapan mirasbırakanın malvarlığı üzerinde serbestçe tasarruf edebileceğini öngörmüş, ancak kendisine tasarruf yapılan kişinin korunması içinde bazı tedbirler öngörülmüştür. Miras sözleşmesiyle mirasçı atanmışsa, bu kişi, mirasbırakanın ivazlı tasarruflarına katlanacaktır. (Kocayusufpaşaoğlu,1987:252-253; Dural/Öz, 2003:124-125). Mirasçı atanması tasarrufunun muhtevası ölüm anına göre belirlendiğinden, mirasçı atanması durumunda kural, mirasbırakanın yaptığı bağışlamalara itiraz edememesi olsa da, bu hususun iki istisnası vardır. Bu durumlarda Türk Medenî Kanununun 527. maddesine dayanarak itiraz mümkün olacaktır. Birinci istisna, mirasbırakanın, miras sözleşmesine aykırı tasarrufta bulunmayacağına ilişkin ek bir taahhüdünün olmasıdır. İkinci istisna ise, mirasbırakanın mirasçı atadığı kişinin zararına olarak, mallarını ivazsız olarak dağıtmasıdır. Bu durumda, Türk Medenî Kanununun 565. maddesinin.dördüncü bendi kıyasen uygulanacaktır (Dural, 1980:199-200; Serozan/Engin;2004:232).

Kanundaki bu koruma tedbirleri, sadece miras sözleşmelerine aykırı, ölüme bağlı tasarruflar ve sağlararası bağışlamalar yönünden kabul edildiğinden, miras sözleşmesi lehdarının yeterli bir şekilde korunması mümkün olmamıştır (Antalya, 2003:126; Ayiter,1978:104; Aybay, 2002:63). Bu korumanın yetersiz olmasına örnek olarak, mirasbırakanın malvarlığı üzerinde bağışlama değil de ivaz karşılığı tasarruf etmesi ve bu ivazın terekede bulunmaması durumu, vasiyet edilen malın ivaz karşılığı devredilmesi ve mallara kırma, bozma vb. yollarla zarar verilmesi hâlleri örnek olarak verilebilir. Doktrinde hâkim olan görüşe göre, ivazlı miras sözleşmelerinde lehine tasarruf yapılan kimsenin, mirasbırakanın, fiilî ve savurgan davranışlarına karşı hiçbir şey yapamaması hakkaniyete uymaz. Bunun sonucu olarak da, kanundaki boşluğun miras sözleşmesi lehdarına dönme hakkı tanınması ile doldurulması gerekir. Ancak, bütün bu yorum kurallarına gitmeden, daha sağlam bir kanunî yola başvurulmak isteniyorsa, sözleşme lehdarının dönme hakkını sözleşmede saklı tutması, en güvenilir yoldur (Dural, 1980:181-184; Serozan, 2004:233; Öztan, 2005:192).

Özellikle, mirasbırakanın miras sözleşmesinden sonra, sözleşme lehdarına zarar veren ivazlı işlemleri ve düşük bir ivaz karşılığı yapılan daha çok bağışlama niteliği arz eden işlemler için doktrinde bazı görüşler ileri sürülmüştür. (Dural,1980:166 vd.). Bir görüşe göre, miras sözleşmesinin yapılmasından sonra mirasbırakanın ta-

sarruf serbestisinin Türk Medenî Kanununun 2. maddesi uyarınca tek taraflı olarak sınırlandırıldığı kabul edilmelidir. Ayrıca, bu görüş taraftarları miras sözleşmesinin sözleşme olma niteliğinden ötürü, karşı tarafının güveninin korunması ilkesinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini savunur. Alman hukukunda ileri sürülen diğer bir görüş, mirasbırakanın miras sözleşmesini dolanmak amacıyla yaptığı ivazlı sağlararası tasarrufların kanuna karşı hile sayılarak iptal edilmesi gerektiği yönündedir. Alman Federal Mahkemesi önceleri bu görüşte iken, daha sonra görüş değiştirmiş ve hakkın kötüye kullanılması görüşünü kabul etmiştir (Dural, 1980:167-183).

Burada söz konusu olan sözleşmeden dönme beyanı lehdarın kendisi tarafından kullanılmalıdır. Lehdarın, ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması yeterli ise de, ergin ancak kısıtlı olan kişilerin bu durumda, yasal temsilcilerinin izni veya onaması olmaksızın dönme beyanında bulunamaması gerekir. İrade açıklamasının herhangi bir şekilde bağlı olarak yapılması gerekmez. Ancak, yenilik doğuran bu irade açıklamasının karşı tarafa ulaşması gereklidir.

2.4. Mirastan Feragat Edenin Seçimlik Yetkisini Kullanarak Sözleşmeden Dönmesi

İvazlı mirastan feragat sözleşmesi söz konusu ise, mirastan feragat edenin almış olduğu ivaz saklı mirasçının saklı payına tecavüz etmiş ise, tenkis söz konusu olur. İşte kanunkoyucu, bu durumda feragat eden mirasçıya seçimlik bir yetki tanımıştır (Antalya,2001:209-210; Antalya, 2003: 128).

Türk Medenî Kanununun 574. maddesine göre, “Mirastan feragat eden, tenkis sebebiyle terekeye bir malı veya diğer bir değeri geri vermekle yükümlü olursa; dilerse tenkise tabi değeri geri verir, dilerse almış olduklarının tamamını terekeye geri vererek mirastan feragat etmemiş gibi paylaşmaya katılır”. Feragat sözleşmesi yaparak bütünü ile mirasçılık hakkını yitiren feragat eden, bu maddede öngörülen durumda tek taraflı irade beyanı ile mirasçılar arasına geri dönme imkânına sahip olmaktadır. Feragat eden, kendi menfaati için uygun olan seçimi yapma fırsatı elde etmekte, tenkis nedeni ile ödemek zorunda olacağı bedel daha fazla ise veya ivaz olarak para veya belirli mal almış ise bunu geri vererek, miras sözleşmesinden dönme ve tekrar mirasçı olma sıfatını kazanmaktadır. Feragat eden mirasçının buradaki durumu mirasta denkleştirmeye tabi mirasçı ile benzerlik gösterir (Gönensay ve Birsen, 1963:171). Önceki Medenî Kanunun 516. maddesine göre, feragat edenin “mirasa iştirak” edeceği belirtildiğinden, feragat edenin sözleşmeden dönmesi durumunda, mirasta taksimden farklı bir durum söz konusu olmaktadır. Ancak, 4721 sayılı yeni Türk Medenî Kanununun 574. maddesinde, “paylaşmaya katılır” ibaresi kullanılmakla, mirastan feragat edenin sözleşmeden dönmeyi seçmesi durumunda ancak paylaşmaya katılacağı belirtilmiştir. Buna karşılık, doktrinde, Türk Medenî Kanununun 574. maddesinin mirasa iştirak olarak anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür (Antalya, 2001: 211-214). Kaldı ki, feragat eden, miras sözleşmesiyle almış olduğu ivazı geriye vererek sözleşmeden dönerse ve tekrar mirasçılık sıfatını kazanırsa, mirasbırakanın borçlarından da sorumlu olacaktır.

3. Sonuç

Miras sözleşmesi, şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf olmasından dolayı, borçlar hukukunun sözleşme kavramından farklılık arz eder. Her ne kadar, taraf ve tek taraflı dönememe açısından, şekli olarak sözleşmelerde bulunması gereken unsurlara sahip ise de sözleşmenin içeriği ve yürürlüğü açısından bazı özellikler arz eder. Miras sözleşmesinin tek taraflı irade beyanı ile sona ermesine (dönmeye), Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanmasında miras sözleşmesinin ölüme bağlı tasarruf niteliğinin göz önünde bulundurulması gerekir. Gerçekten, miras sözleşmesinde mirasbırakan ile sözleşme lehdarı arasında edimler açısından dengesizlik vardır. Mirasbırakan sözleşme yapmakla edimini yerine getirmiş sayılırken, lehdarın edimini ayrıca ifa etmesi gerekmektedir. Mirasbırakanın sözleşme ile bağlılığı söz konusu ise de, sözleşme konusuyla bağdaşmayan davranışlar sergilemesi durumunda da, onu engelleyecek bir hüküm söz konusu değildir. Bu durum, özellikle ivazlı- olumlu miras sözleşmelerinde, sözleşme lehdarına zarar vermektedir.

Önceki Medenî Kanunda miras sözleşmesinden dönmeye ilişkin yer alan kurallar, bazı değişikliklerle 4721 sayılı yeni Türk Medenî Kanunu ile de benimsenmiştir. Bu değişikliklerden biri, önceki Kanunun 493. maddesinde yer alan “mahrumiyet sebebi” ifadesinin Türk Medenî Kanununun 546. maddesinde “mirasçılıktan çıkarma” şeklinde yer alması olmuştur. Mirasçılıktan çıkarma, sadece mirasbırakana değil, onun yakınlarına karşı da, belirli davranışların sergilenmesi durumunda söz konusu olur. Ancak, bu değişiklikte sadece “mirasbırakan” ifadesine yer verildiği ve “yakınları” ifadesi yer almadığı için, mirasbırakanın yakınlarına karşı da, Türk Medenî Kanununun 510. maddesinde düzenlenen fiillerden biri söz konusu olduğunda, mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönüp dönemeyeceği hususunda tartışmalar son bulmamıştır. Kanaatimce, mirasbırakanın yakınlarına karşı mirasçılıktan çıkarmayı gerektirecek bir fiilin vuku bulması durumunda da mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönebilmesi gerekir. Sözleşme lehdarının mirasbırakanın yakınlarından daha fazla korunmasının haklı bir gerekçesi yoktur.

Ayrıca, Türk Medenî Kanununun 527. maddesinde miras sözleşmesi lehdarı korunmuşsa da ona, mirasbırakanın kastı veya fiili davranışları karşısında mirasbırakanın sağlığında sözleşmeden dönme hakkı tanınmadığından, tam koruma sağlanamamıştır. Sağlararası edimin yerine getirilmemesi sebebiyle miras sözleşmesinden dönülmesi durumunda Türk Medenî Kanununda açık bir düzenleme olmamakla birlikte, Borçlar Kanununun 106-108. maddelerinden yararlanarak temerrüde düşen tarafa karşı, diğer taraf, edimden vazgeçerek tazminat istemi veya aynen ifa ve zararın tazmini istemi şeklindeki haklardan istediğini kullanabilmelidir. Son olarak belirtmek gerekir ki, mirasbırakan, miras sözleşmesinde dönme hakkını açıkça saklı tutmuş ise, bu hakkını kullanarak, sözleşmeden tek taraflı olarak dönebilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Antalya, G., (2001), **Mirastan Feragat Sözleşmesi**, İstanbul, Alkım Kitabevi
- Antalya, G., (2003), **Miras Hukuku**, İstanbul, Alkım Kitabevi
- Aybay, A., (2002), **Miras Hukuku Dersleri**, İstanbul,
- Ayiter, N., (1978), **Miras Hukuku**, Ankara,
- Berki, Ş., (1975), **Miras Hukuku**, Ankara,
- Bıçakçı, L., (1999), **Mirastan Feragat Sözleşmesi**, İstanbul,
- Dural, M., (1980), **Miras Sözleşmeleri (İsviçre, Alman ve Avusturya Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak)**, İstanbul, Fakülteler Matbaası
- Dural, M./ Öz, T., (2003), **Miras Hukuku Dersleri, C.IV**, İstanbul, Filiz Kitabevi
- Gönensay, S./ Birsen, K., (1963), **Miras Hukuku**, İstanbul,
- Hatemi, H., (2004), **Miras Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık,
- İmre, Z. / Erman, H., (2006), **Miras Hukuku**, İstanbul, Der Yayınları,
- İnan A./Albaş H./Ertuş, Ş., (2006), **İnan Miras Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınevi
- Kocayusufpaşaoğlu, N., (1987), **Miras Hukuku**, İstanbul,
- Oğuzman, M. K., (1995), **Miras Hukuku**, İstanbul,
- Özcan, B., (2005), **Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle)**, C.I, Ankara,
- Serozan, R./Engin, B.İ., (2004), **Miras Hukuku**, İstanbul,
- Şener, E., (1996), **Miras Hak ve Payları**, Ankara,

